

nitidulus Christus, mihi crede, non est comptulus, non elaboratè ornatus. Paulus vero non scientia ille quidem, sed sermone imperitus est tamen. Permite Christo igitur linguam suam, linguam suam permittite Paulo: utraque enim *calamus est scribae velociter scribentis*, non ad singula verba, & apices elaborantis. Novi ergo testamenti vetus editio, id namque agebamus, quamvis simplex, & inculta sit, non est propter hoc minoris facienda. De tertia igitur quæstione satis dictum est.

CAPVT XVI.

Vbi ponuntur argumenta eorum qui sunt opinati, sacros Auctores in libris Canonicis, non semper divino spiritu fuisse locutos.

Contro-
versia 4.

Quarta consequens fit. An auctores sacri in libris Canonicis spiritu interdum humano sine divina, & supernaturali revelatione loquantur. Fuerunt enim viri ecclesiastici nonnulli (ut Hieronymus in proœmio super epistolam ad Philemonem testatus est) qui crederent, non semper auctores sacros spiritum in se loquentem habuisse. Quia nec humana imbecillitas unum tenorem Sancti Spiritus tam longo orationis decursu ferre potuisset: Nec dignum est (inquiunt) ut ad huius corpusculi naturales, & evidentes necessitates Spiritus Sancti maiestatem sine causa deducamus. Adhibent vero huius rei exempla ex epistola ad Timotheum 2. *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum.* Et illud: *Lucas est mecum solus.* Et *Trophimum reliqui infirmum.* Et alia eiusmodi, quæ passim in epistolis Pauli humanitus scripta inveniuntur. Non igitur scriptores sacri Spiritum Sanctum semper manentem, & in ipsis loquentem habuere. Nam, & hoc Christo domino peculiare fuit, ut Ioannis 1. cap. dicitur: *Super quem videris* (inquit) *spiritum descendentem, & manentem super eum, &c.* Confirmatur autem idem hoc argumento, maxime quod sicut Deus non deficit in necessariis, ita non redundat in superfluis, quemadmodum Aristoteles de-

demonstravit. Ad ea vero quæ naturali lumine nota erant, non erat supernaturalis revelatio necessaria. Quæ igitur scriptores sacri viderant, & manibus attrectaverant, non divino lumine infuso, sed humano locuti sunt.

Deinde, apostolus in priori ad Corinthios epistola quædam penit, de quibus asserit, quod Domini sunt mandata. *Præcipio* (inquit) *non ego, sed Dominus.* Mox vero subdit, *Cæ- 2. Argum*
teris ego dico, non Dominus. Quod si Paulus ex interna revelatione Spiritus Sancti omnia scriberet, profecto non diceret, *ego dico, non Dominus.* Quoniam eiusmodi consilia, quæ Deo revelante dantur, Domini sunt: Quemadmodum quæ a prophetis per revelationem dicebantur, Dei verba erant. Non enim propheta asseruisset, *hoc ego dico, non Dominus.*

Hanc vero argumentationem non leviter, sed haud scio an gravissime Basilus confirmat libr. 5. contra Eunomium, capite penultimo, in hæc verba: *Quacumque spiritus loquitur, Dei verba sunt, & propterea omnis scriptura divinitus inspirata, & utilis est, quam locutus est spiritus.* Nam vere id monstrat, spiritum non esse creaturam: Quoniam omnis rationalis creatura, est quando ea quæ Dei sunt loquitur: ut cum dicit Paulus, De virginibus autem præceptum non habeo: consilium autem do tanquam misericordiam consecutus: his autem, qui matrimonio coniuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus. Et propheta, O Domine, iudicia loquar ad te: Quid quoniam impii prosperantur? Et rursus, Heu me mater, ut quid me peperisti? Nonnunquam autem dicit, hæc dicit Dominus. Et nonnunquam Moses, ego sum tenuis voce, & tardæ linguæ. Aliquando vero is ipse, hæc dicit Dominus, emittas populum meum, ut mihi sacrificet. Spiritus autem non sic. Non enim aliquando sua, aliquando quæ Dei sunt loquitur: id namque creatura est: verum omnia spiritus verba sunt. Hactenus Basilus. Sed & Origenes homilia 16. super numeros (1), Sermo (ait) qui apud Ionam scriptus est, & non est factus, a Iona potius quam a Deo prolatus

Tom.1.

V

tus

(1) Nititur Origenes illo Deuter. testimonio, quod si in nomine Domini, propheta quicquam prædixerit, & non evenerit, hoc Dominus non est locutus. *Matth. 19.*

ius esse videtur. Non enim semper ea, qua per prophetam dicuntur, quasi a Deo dicta suscipiantur oportet. Nam per Moysen multa quidem locutus est Deus, aliquanta tamen, & Moyses propria auctoritate mandavit. Quod Dominus in evangeliiis evidentissima distinctione fecerit: cum dicit de repudio mulieris interrogatus, ad duritiam cordis vestri permisisit vobis Moyses dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic, &c. Ostendit hac & Paulus in literis suis, cum dicit de quibusdam, Dominus dicit, & non ego: Et de aliis, hæc autem ego dico, non Dominus (2). Et iterum in aliis, Præceptum Domini non habeo: consilium autem do. Et iterum, Quæ loquor, non loquor secundum Deum (3). Unde similiter etiam in ceteris prophetis aliqua quidem Dominus locutus est, & non propheta, alia vero propheta, & non Dominus. Hactenus Origenes. Qui eandem quoque sententiam in proemio commentariorum in Ioannem amplexus est. Et Ambrosius lib. 8. in Lucam, cap. 69. explicans illud, Ad duritiam cordis vestri, &c. ostendit, ait, locus hic, qua propter fragilitatem humanam scripta sunt, non a Deo scripta. Unde & apostolus: Denuncio, inquit, non ego, sed Dominus uxorem a viro non discedere. Et infra: Cæteris, inquit, ego dico, non Dominus: Si quis, &c. Hic apostolus negavit legis esse divinam, ut coniugium qualecumque solvatur. Tantum Ambrosius. Cum igitur Basilius, Ambrosius, & Origenes viri clarissimi, non in ea modo sententia fuerint, verum etiam scripturæ sacræ testimoniis confirmaverint, nihil erit absurdi, si nos etiam asseramus, non omnia, quæ sacri auctores scripsere, Spiritus Sancti afflatu scripta fuisse. Adde quod apostolus in posteriore ad Corinthios epistola (4), affectum se pœnitentia dicit, quod illos prioris epistolæ reprehensione vexarit. Rei autem semel scriptæ, non alium pœnitere potest, nisi eum, qui scribendo crediderit se errasse. Non igitur Paulus quæcumque ad Corinthios scripsit, divino ea spiritu se scripsisse existimavit. Adde rursus, quod in hac etiam epistola posteriore (5), In quo quis audeat, inquit, in insipientia dico, audeo & ego. Ministri

3. Argum

(2) 1. ad Corinth. 7. (3) 2. ad Corinth. 11. (4) Cap. 7. (5) Cap. 11.

Christi sunt (ut minus sapiens dico) plus ego. At blasphemum est, verba Spiritus Sancti in insipientia dicta affirmare: spiritu igitur hominis Paulus ibidem locutus est. Adde etiam quod in eadem epistola, cum dixisset apostolus, se plus omnibus laborasse, correctione mox adhibita, docet parum se caute fuisse locutum. Non autem ego, inquit, sed gratia Dei mecum. Præterea si quæcunque apostoli præscripserunt, ex divina auctoritate, ac revelatione existunt omnia, certe illud Pauli præceptum, quo iubet, ut Episcopus sit unius uxoris vir, divinum esset, non humanum. Ita fieret, ut Summus Pontifex in eo dispensare non posset. Nam, ut Augustinus ad Iannarium (6) ait, Quæ Christus præscripsisset, ea nemo audeat variare. At, ut qui bigamus fuisset, is fieret episcopus, Summus Pontifex orbe etiam probante aliquando fecit: Non ergo apostoli decreta omnia Spiritu Sancto auctore præscripta sunt. Matthæus (7) insuper memoria lapsus est, nam pro Zacharia, Hieremiam posuit, & Marcus item (8), cum in Esaia scriptum affirmet, quod in Malachia scriptum est. Et cum rursus hora tertia narret Dominum crucifixum, qui hora fere sexta a Pilato iudicatus est, ut Ioannis cap. 19. dicitur. Qua ex re fit, ut non semper in omnibus evangelistæ scribenti Spiritus Sanctus affuerit. Præterea Lucas capite evangelii tertio dicit Cainam filium fuisse Arphaxad, Salec autem filium Cainam. Constat vero Genes. cap. 11. Salec non Arphaxad nepotem fuisse, sed filium, nullamque inter hos mediam generationem intercessisse. Superflua igitur est in Genealogia Christi una generatio, atque adeo non est instinctu Sancti Spiritus apposita. Lucas denique idem Act. 7. multa refert, quæ Spiritu afflante referri non poterant. Ut est illud primum, quod Ioseph accersivit omnem cognationem suam in animabus 75. At bene 46. & Exod. 1. septuaginta solum animæ enumerantur. Nec vero dici potest, Stephanum Iosephi eos etiam filios supputare, qui nati sunt postea. Et per anticipationem aut prolepsim hos cum illis simul 75. dicere. Eos enim Ioseph accersire non potuit. Dicit autem Lucas Ioseph 75. animas

4. Argum

5. Argum

6. Argum

7. Argum

V 2

(6) Epist. 118. (7) Matth. 27. (8) Marc. 1.

mas accersisse. Illud gravius est, quod deinde subiicitur, Iacob, & patriarchas translatos fuisse in Sichem. Cum Iosephus 2. antiq. lib. cap. 8. fratres Ioseph affirmet conditos esse in Hebron; qua in re non aliud scribere credendus est, quam quod a maioribus per manus traditum vulgo etiam tenebatur. Præterquamquod Lucas hic aperte dicit Patriarchas sepultos esse in sepulcro quod emit Abraham. Atqui certum est, Abraham in Hebron emisse sepulcrum, Genes. 23. Tertium vero multo difficilius est, quod rursus addit, Abraham sepulcrum emisse a filiis Emor, filii Sichem. Iacob siquidem a filiis Emor agri partem emit, ut Genes. cap. 33. scribitur. Abraham autem non a filiis Emor, sed ab Ephron, filio Soar, speluncam emit duplicem, quod Genes. cap. vigesimo tertio non obscure traditum est. Quid? quod Emor Lucas dicit filium fuisse Sichem, cum Genes. 33. contra dicatur Emor patrem Sichem fuisse non filium. Frustra ergo, ut videtur, asserimus nihil in sacris esse libris, quod non idem spiritus afflatu scriptum sit. Verum a contraria parte illud facit, quod si in libris canonicis aliqua humano more & spiritu, vel scripta, vel commemorata fuissent, nihil obstare videretur, quominus in iis aliquod mendacium esset. Iam si errorem aliquem in scripturis sacris agnoscimus, earum auctorem Spiritum Sanctum esse quis credet?

CAPVT XVII.

Vbi ostenditur, singulas particulas librorum canonicorum, Spiritu Sancto assistente, scriptas fuisse.

IN hac quæstione, & controversia non defuisse, qui priorem illam partem amplecterentur, auctor est Divus Hieronymus non in eo solum loco, quem paulo ante retulimus, sed in commentariis etiam super 5. Micheæ caput. Cuius erroris nota Erasmo quoque, ut alios dissimulem, in-

usta est (1). Is autem error quam sit impius, illo primum argumento demonstro: quod sacrarum scripturarum magna ex parte labefactatur auctoritas, si hæc opinio vera est. Nam, ut Augustinus ait (2), *Si in sacro quovis libro unaquolibet falsitas reperitur, totius libri certitudo interit.* Quo uno argumento Augustinus de Consen. evang. libr. 2. cap. 12. satis ostensum, ac patefactum esse credit, prophetarum, & apostolorum scripta nullam omnino habere falsitatem, non solum eam, quæ mentiendò promitur, sed ne eam quidem, quæ obliviscendo. Levibus, inquit, in rebus, & nihil ad salutem nostram pertinentibus, auctores sacri & falluntur, & fallunt. Ea igitur in dubium vocare possumus, quæ maxima, & gravissima sunt. Non eadem, aiunt, causa est. Quoniam si ecclesiam, cuius erudiendæ gratia spiritum sacri auctores habuere, spiritus ipse in parvis destituit, non mox destituit in magnis. Consentiunt enim Theologi gravissimi ecclesiam errare in minimis posse, in maximis non posse. Quid igitur obstat, inquit, cur non ad eundem quoque modum asseramus, apostolos, & evangelistas in rebus parvi momenti interdum lapsos, cum in rebus necessariis lapsi non fuerint? Nam, si superis placet, huiusmodi errores in apostolis maxime, & evangelistis agnoscunt. Quod si dicimus, Spiritus suggestit apostolis, & evangelistis omnia. Aiunt, non omnia simpliciter: sed quæcumque Christus dixisset illis. Hæc autem erant maxima. Si addimus, docuit spiritus eos omnem veritatem. Respondent non absolute omnem quidem, sed quæ esset ad salutem necessaria. Sic elabi conantur isti. Sed frustra conantur tamen. Principio enim ecquid rogo isti facturi sunt, si cum homine differant, qui multa evangeliorum miracula commentitia esse, evangelistasque Herodoti, Xenophontis, ac Platonis exemplo confictis narrationibus abusos dicat, aut Christi illustrandi gratia, aut fidelium in Christum affectus excitandi? Nempe hoc facere, ut homines, sine Dei spiritu potuerunt. Deinde

(1) In annotat. in cap. 2. Matthæi, & cap. 1. Marci. Et rursum in cap. 27. Matthæi. (2) Epist. 8. & 19. ad Hieronym. dist. 9. cap. Si ad scripturas, & cap. Ego solis.

Deinde quam facile erit cuique res vel graves, vel leves pro suo arbitratu, ingenioque æstimare? Iam hic dicet tibi, tres unius substantiæ prædicari personas leviculum esse, nec ad salutem nostram pertinere. Iam contendet alius, duas in Christo & operationes, & voluntates e rebus esse non gravibus. Nam & spiritus a patre & filio procedentis unicum esse principium, tanquam rem levem quidam contemnendam arbitratur. Quin, quod tertia die, an quarta Christus resurrexerit, cum non valde ad salutem attingat, pro nihilo quispiam habebit. In his itaque evangelistas, apostolos, & prophetas errare, labi, hallucinari potuisse. Porro, ut reliquas scripturæ partes prætereamus, in sacris historiis distingui, discernique non posset, quid ex Deo, quid ex homine sit: quid auctor ex revelatione divina, quid contra ex spiritu humano & ingenio proferat. Quocirca fluctuaret passim & legentium, & audientium fides, dum ignorarent, quoniam spiritu, hominis, an Dei unaquælibet chronicorum sanctorum particula fuisset scripta. Quis est autem tam perfectæ frontis, ut pro evangelistis nonnihil humano more loquamur, ut si quid in publicum scribere velit de rebus, quarum memoria sit recentissima, quasque lectores fere suis non auribus audierint, sed conspexerint oculis: ea sponte inserat, quæ cum ad rem nihil faciant, tum narrationem totam falsam, & incertam efficiat? Adeone stulti erant evangelistæ, ut ea, quæ omittere sine periculo poterant, aut affingerent, aut etiam pro certis assererent, cum manifesto discrimine causæ, quam persuadendam acceperant? Quod si tales fuissent, certe Iudæi, quibus tanto opere invisi, omni vi, & arte contenderent, atque adeo efficerent, ut huiusmodi, vel figmenta, vel errata deprehenderentur. Sed humana loquimur. Nam si in subitis concionibus Spiritus Sanctus apostolorum linguas attemperabat, quid in scriptis, quæ futura erant æterna? Et si novi testamenti idonei administratores apostoli, & evangelistæ facti sunt, illorum profecto sufficientia non ex illis, sed ex Deo est: illorum proinde error Dei est, non illorum. Nos enim ab apostolis, Christi testamentum accepimus: & cum illos audimus, Christum audimus, cum eorum evangelium legimus, Christi legimus evangelium. Ac cum lex Moysis, quod

quod est ministerium mortis, tam exacta diligentia scripta sit, ut iota unum, aut unus apex ex ea præteriri non possit, multo certe magis evangelium Christi, quod est ministerium spiritus, ac vitæ, scriptum erit tanta cura, & Dei assistentis afflatu, ut non modo verbum, sed ne apex quidem ullus sit, quod non sit ab spiritu divino suppeditatus. Quid? quod apostolus officiosum mendacium, quodque ad Dei laudem maxime pertinere videretur, penitus horret inquiring, *Si autem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra: inanis est & fides vestra. Invenimur autem & falsi testes Dei, quoniam testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt.* Quod si falsitas hæc, quæ cum Dei potentiam commendaret, tum populum in officio contineret, a sacris auctoribus excluditur, certe quæcumque alia ac multo etiam magis reiicietur. Nulla enim in sacris literis levis, sed gravis esset, per quam scripturæ auctoritas elevaretur. Iam si in huius rei confirmationem arcanarum literarum nos testimonia referre velimus, varendum sane est, ne qui oppositum errorem tueri cupiunt, illa se ratione tueantur, quod auctor scripturæ sacræ eo etiam loco, qui a nobis afferetur, non de spiritu divino, sed de suo fuerit locutus. Ita fieret, ut vix ullum e sacris literis testimonium adversum hæreticos firmum esset. Quamobrem hos quidem ab hoc sermone removeamus, qui erronea sententia omnem scripturæ & vim minuunt, & elevat auctoritatem. Ipsi vero fateamur, singula quæque sive magna, seu parva a sacris auctoribus Spiritu Sancto dictante esse edita. Id a patribus accepimus, id fidelium animis inditum, & quasi insculptum est, id itaque nos, ecclesia præsertim ipsa magistra & duce, retinere debemus.

CAPVT XVIII.

Vbi refelluntur argumenta capituli sexti decimi.

Confirmanda atque tuenda veritate ea rationum, ac testimoniorum præsidia satis sunt, quæ capite superiore sunt